

Hos naturmennesker på Bellona

Af amanuensis, mag. art. Rolf Kuschel

Kronikkens forfatter besøgte indtil 1955 Gustav Johannsen-Skolen i Flensborg, hvorefter han fik en uddannelse som kontorist i Flensborg. I 1958 tog han til København for at tage studentereksamen, hvorefter han begyndte at studere psykologi, et studium, han den 4. september i år afsluttede med magisterkonferens. Baggrund for rejsen til Bellona var en besvarelse af Københavns Universitets prisspørgsmål i kultursociologi i 1967, for hvilken Rolf Kuschel fik deldelt universitetets guldmedalje.

I
DET VAR i sommeren 1958 på en af de sælsomme dage, hvor solen ikke rigtig har fået bugt med de lavthængende skyer. Sammen med min mor stod jeg på „Hauptbahnhof Flensborg“) og ventede på „Nordexpressen“. I hver hånd havde jeg en gammel kuffert, af efterkrigstidens papmaché, rummende den del af den materielle verden, jeg kunne kalde min. Hovedindholdet var bøger, for jeg havde besluttet at drage ud i den store, ukendte verden, til København, for at studere psykologi.

På grænsen mellem nutid og fremtid, på skellet mellem den sikre lille verden ved de hjemlige gryder og den store verden med de ukendte farer, stod vi tavse ved siden af hinanden. Enhver tækte sit. Hvad ingen

dengang havde fantasi nok til at forestille sig, var, at jeg netop 10 år senere igen skulle stå med kuffterne i hånden, på vej til et langt fjernere mål, til en lille ø i Stillehavet, hvis kultur indtil for ganske få år siden havde været helt ukendt for menneskene i den såkaldt civiliserede verden. I september 1968 drog min kone Ulla Prætorius og jeg ud på vores ekspedition til den polynesiske ø Bellona, hvor vi hver især skulle foretage en række psykologiske undersøgelser.

I et almindeligt atlas vil man næppe kunne finde øen, der ligger i Salomon-øgruppen, nordøst for Australien, en lille koral-atol, kun 11,5 km lang og 3 km bred. Det er muligvis dens ringe størrelse, der har betinget, at den i århundreder har kunnet udvik-

le sin egen kultur uden indgriben fra andre folkeslag. Først i begyndelsen af dette århundrede blev den inddraget i missionærernes interessesfære. I 1910 landsattes 3 missionærer fra „The South Seas Evangelical Mission“ på nabøen Rennell. Men deres forsøg på at introducere den kristne religion blev umiddelbart afvist, idet de omgående blev dræbt af rennelleserne.

Først i 1938 vovede missionsselskabet det ny fremstød på Rennell. Efter nogle meget dramatiske dage, med møder og fester af nærmest „hysteriformet præg“ vedtog rennelleserne at opgive den gamle religion til fordel for den kristne. Kort tid efter tog nogle af de rennellesere, der havde været mest aktive i kampen for indførelsen af den kristne religion, til Bellona for også dér at introducere den ny lære. Mændene trængte ind i det farligste og mest betydningsfulde tabu-område på Bellona for at ødelægge øns to stenstøtter, som indtil da var betragtet som bostedet for de højeste himmelguder: Nguatupu'a og Tepoutu'uingangi. Med et billede af Jesus i hånden kæmpede de sig igennem den tykke regnskov, der i adskillige århundreder havde ligget uberørt af menneskehånd.

Ødelæggelsen af gudestøtterne

skabte stor uro og angst blandt øens befolkning, der med bange anelser imødeså de gamle guders hævn. Da imidlertid intet unormalt indtraf i den efterfølgende tid, ræsonnerede man, at så måtte den kristne gud være stærkere end øens tidligere guder, og annekterede den kristne.

Den store uro, der opstod ved introduktionen af den ny lære, medførte, at den britiske protektoratsregering erklærede øerne Bellona og Rennell for lukkede områder, d. v. s. at ingen udefra kommende havde lov til at slå sig ned dér, hverken for kortere eller længere perioder.

Bellonas ekstreme isolation fra omverdenen indtil begyndelsen af dette århundrede og den sene kristning gør den særdeles velegnet for videnskabelige, specielt samfundsvidenskabelige studier. I de forgangne 10 år har enkelte videnskabsmænd — specielt danske — da også fået tilladelse til at foretage studier på Bellona. Studier af religionshistorisk, kultursociologisk, geologisk og arkæologisk art — og her på det sidste altså også psykologiske. At de psykologiske undersøgelser af denne kultur, er ikke noget specielt. Psykologerne har altid været sent på færde.

De undersøgelser, som min kone og jeg skulle foretage på Bellona — og som Københavns Universitet og Statens almindelige Videnskabsfond støttede økonomisk —, var af forskellig art. Ulla skulle prøve på at finde frem til nogle af de forhold i

børneopdragelsen, der kunne forklare de stærke aggressive følelser mellem forskellige slægtsskabslinier på øen. Min opgave bestod i at foretage en undersøgelse af bellonesernes holdninger, følelser og adfærd i forbindelse med deres gamle tabuforestillinger.

Det kan lyde sært, at der på en så lille ø som Bellona, med kun godt 700 indbyggere, skulle findes aggressivitet mellem forskellige slægtsskabslinier. Specielt falder det ikke i tråd med de idealiserede forestillinger, vi som oftest har om livet på en Stillehavso, hvor palmerne sagte svajer ved den hvide strandbred, og hvor befolkningen formodes dagen lang at sidde sammen under de skyggefulde palmer, fortællende historier, syngende, dansende etc. Denne romantiske forestilling om samfundslivet på Stillehavsoer beror i udstrakt grad på beretninger fra de tidlige opdagelsesrejsende, der på grund af deres kortvarige ophold på de forskellige øer kun fik et mangelfuldt indblik i de pågældende kulturers sociale og psykologiske forhold.

Aggressiviteten på Bellona minder i mange henseender om aggressiviteten i den såkaldte civiliserede verden. Forældre er aggressive over for deres børn, ægtefæller er aggressive over for hinanden og slægtsskabslinier i ét distrikt på øen er aggressive over andre slægtsskabslinier, boende i andre distrikter. Dog findes der forskelle i aggressionens udtryk, specielt i den

aggressive adfærd over for børnene. Ret så almindeligt er det at se forældre knibe eller slå deres klynkende spædbørn for at få dem til at holde op med deres lamenteren. Denne reaktion på spædbørns klynken eller gråd kan også iagttages, når barnet er sygt, har feber eller har skåret sig på spidse genstande.

Hvis større børn har slået sig i forsøg på at klatre op ad kokospalmernes slanke stammer, er faldet under leg eller på anden måde kommet til skade og begynder at give udtryk for deres følelser ved gråd eller jamren, får de en ordentlig omgang klø af deres forældre. Børnene lærer hurtigt, at veklager ikke fremkalder medfølelse hos forældrene.

Disse reaktionsmåder over for børnene kan umiddelbart forlede os til at opleve bellonesiske forældre som grusomme, følelsesløse eller hårdhjertede. Men man må gøre sig klart, at en vurdering af bellonesernes adfærd ud fra vor kulturs normsystem ikke blot er utiladelig, men enddog fejlagtig. For set i sammenhæng med den øvrige bellonesiske kultur er det klart nødvendigt, at barnet allerede på et meget tidligt tidspunkt i sin udvikling oplæres til at være hårdfør, men ikke dumdristig. Mange farer lurer på én, så snart man forlader de velholdte bopladser og begiver sig ud i de ufremkommelige regnskove og til de hårnålespidse koralklipper, der omgiver øen.

(Sluttes)

*) Kom ret sent i de hvide =
videnskabelige undersø-
gelser i denne kultur

Hos naturmennesker på Bellona

Af amanuensis, mag. art. Rolf Kuschel

II

EN FOR LAV tærskel eller tolerance over for aggressiv adfærd eller smerte vil specielt i den voksnes verden, hvor der kan opstå alvorlige fejder og kampe om ejendomsretten til jord, føre til alvorlige tab og nederlag. Når man, som Ulla og jeg har oplevet det, ser, hvorledes to slægtskabslinier — hver på ca. 10—15 personer — kan stå over for hinanden, bevæbnet med tunge trækøller, macheter og økser, og skrigende de værste skældsord til hinanden, rede til at gå i bush'en (den tætte regnskov) for dér at udkæmpe deres kampe om ejendomsretten til jord, så forstår man bedre, hvorfor det er nødvendigt at opdrage hver ny generation til at være hårdfør og robust.

I det hele taget kommer bellonesernes aggressive adfærd mere åbent frem end i vor kultur, hvor indestængte, skjulte aggressionsformer er det mere almindelige. For eksempel kan ægtefæller, hvis de har været op at

kives, finde på at tage et af deres egne børn — der intet havde med ægtefællernes indbyrdes uoverensstemmelse at gøre — for at slå løs på det, selv om barnet roligt sidder og leger. Selv oplevede vi en dag sådanne stærke meningsudvekslinger mellem ægtefæller. Umiddelbart efter samlede moderen en tyk kæp op fra jorden, gik hen til sin 8-årige søn, der stod et stykke derfra, og slog ham i hovedet med den. Resultatet blev, at vi måtte have fat i vor medicinkasse og rense drengens blødende sår. Umiddelbart ser det dramatisk og voldsomt ud, og det kan have en chokerende virkning på os, men man forbavses alligevel, når man kort tid efter ser barnet og moderen i tilsyneladende harmonisk samvær.

Nu er det ikke sådan, at den slags aggressiv adfærd er en almindelig, dagligdags begivenhed. Tværtimod, belloneserne er til daglig meget varme og livsglade mennesker, og det er først ved en nøjere iagttagelse, man kan konstatere, at der også findes aggressiv adfærd på øen. Belloneserne selv

var meget kede af de mange stridigheder, kivismål og kontroverser på øen og mente, det var noget specielt for deres kultur. Forbavelse og overraskelse er næppe de rette ord til at beskrive deres reaktion, da vi måtte fortælle dem, at der også i andre lande fandtes alvorlige stridigheder. Specielt gjorde vor omtale af 2. verdenskrig et dybt indtryk på dem.

Den almindelige opfattelse, at der i enhver kultur og specielt i de såkaldt primitive kulturer findes en stærk form for etnocentrisme, d.v.s. at man går ud fra, at ens egen kultur og dens normer er almengyldige og mest rigtige, lader sig ud fra vort kendskab til den bellonesiske kultur ikke bekræfte.

Mine egne undersøgelser gik som nævnt ud på at studere bellonesernes gamle tabuer, d.v.s. fra perioden før kristningen i 1938, og blev lagt an på at belyse de psykologiske aspekter ved tabuerne. Jeg forsøgte med andre ord at nå frem til en forståelse af de indfødtes egne oplevelser, forestillinger og adfærd i forbindelse med deres overholdelse respektive overtrædelse af tabuerne.

Lige siden kaptajn James Cook i sin rejseberetning „A Voyage to the Pacafic Ocean“ (1784) introducerede begrebet tabu i vor kulturkreds, har det været brugt ret flittigt, ikke blot i daglig tale, men også i den videnskabelige litteratur. Men til trods for begrebets næsten 200-årige eksistens i de indogermanske sprog og på trods af bl. a. psykologernes hyppige brug af ordet som forklarende udtryk for fænomener, de ellers vanskeligt kunne forklare eller beskrive, så foreligger der endnu ingen analyse af dette begrebs psykologiske indhold.

I mine interviews med belloneserne om deres tabuforestillinger blev jeg mødt med utrolig tålmodighed, når jeg stillede mine — i deres øjne ofte ret tåbelige — spørgsmål. De mere almindelige tabuer, f. eks. knyttet til særlige områder eller til templerne, gav ingen særlige vanskeligheder. Men ligeså snart vi kom ind på tabuer, der ligesom havde mere privat præg, viste det sig ofte vanskeligt at trænge nærmere ind i dem.

Dette forhold kan måske bedst illustreres ved følgende hændelse: En af mine hovedinformanter, Paul Sa'engeika, en meget intelligent mand i halvfjerds-erne, til hvem jeg havde opnået et meget fortroligt og varmt forhold, og som beredvilligt stillede sin næsten uudtømmelige viden til min rådighed, blev næsten ude af sig selv

af latter, da vi en dag kom til at tale om seksuelle tabuer. Specielt vakte tabuer i forbindelse med kvindens menstruation stor morskab. Da jeg spurgte ham, om samleje med en menstruerende kvinde havde været tabu, hvilket nogle sporadiske bemærkninger, jeg havde opfattet i andre sammenhænge, kunne tyde på, brød han ud i en så langvarig latter, at det ikke var muligt at fortsætte samtalen den dag. Næste dag, mens jeg sad og arbejdede i den hytte, som var stillet til vor rådighed af en af øens familier, kom Paul Sa'engeika op til mig. Han satte sig på gulvet, som han plejede, kiggede på mig og brød igen ud i latter. På mit spørgsmål om, hvorfor han lo, fortalte han mig, at han aftenen i forvejen på vej hjem til sin egen boplad havde leet uafbrudt ad mit spørgsmål. Da han var kommet til sin egen landsby, havde han fortalt de andre indvånere af landsbyen om mit spørgsmål, og så havde man leet ad det hele aftenen. Der gik nogen tid med daglige besøg af min gode ven Paul Sa'engeika, før han fortalte mig, at det ikke var tabu, men at det ikke var noget, man gjorde — og hvis man endelig gjorde det, så fortalte man det ikke til nogen.

At give en nærmere redegørelse for bellonesernes holdninger over for deres forskelligartede tabuer vil kræve for megen plads, men et psykologisk

interessant problem viste sig i forbindelse med deres oplevelse af frygt ved kontakten med forskellige tabuer. Passerede man f. eks. et tabu-område, kunne man engang imellem være så rædselslagen, at man fik gåsehud, hvorimod samme person ved passage af samme område få timer senere kun oplevede en ganske svag angstførmelse. Hvilke forhold der gjorde, at en og samme person engang imellem nærmest var besat af frygt og i andre situationer ikke, kunne belloneserne dog ikke gøre rede for. Variationen i graden af deres oplevelser af frygt afspejlede sig imidlertid tydeligt i deres adfærd. Var man meget bange, sendte man lange bønner til sine forfædre om beskyttelse, hvorimod en enkelt, kort bøn var nok, dersom éns angst kun var af ringe omfang.

Det er endnu for tidligt at vurdere det videnskabelige udbytte af vort besøg. Vi skal derned igen, glæder os dertil. At leve på en fuldstændig isoleret ø i 3 måneder uden nogen kontakt med omverdenen er en berigende oplevelse. Den stiller store krav til én som menneske både fysisk og psykisk — og helt ufarligt er det heller ikke. Jeg kan ikke lade være med at tænke på det ordsprog, der med korssting var syet på et pyntehåndklæde i mit barndomshjem: „Hvo intet vover, intet vinder“.

ROLF KUSCHEL.